

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра спеціальної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Розвиток симультанного та сукцесивного аналізу та синтезу у дітей дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення

Виконала: здобувач освіти групи СОб(л)-4(1)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Зайцева Валерія Вікторівна
Керівник: Клочкова Ю.В.
Рецензент: Докучина Т.О.
Нормоконтроль: _____Владислав ГАНІМАНОВ

Запоріжжя

2025 р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 62 с., 2 табл., 40 джерел.

Об'єкт дослідження – операції симультанного та сукцесивного аналізу та синтезу у старших дошкільників з ФФНМ.

Предмет дослідження – особливості розвитку симультанного та сукцесивного аналізу та синтезу у дітей дошкільного старшого віку з ФФНМ.

Мета роботи – теоретично обґрунтувати та практично дослідити особливості розвитку монологічне мовлення дітей старшого дошкільного віку зі стертою дизартрією.

Методи дослідження:

- теоретичні: теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури, аналіз, синтез;
- емпіричні – спостереження, бесіда, інтерв'ю, психодіагностичні методики, методи обробки даних: для оцінки статистичної значущості отриманих результатів нами був використаний критерій Фішера.

Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення у дошкільників супроводжується не лише порушеннями звуковимови, а й недостатнім розвитком пізнавальних процесів, зокрема симультанного та сукцесивного аналізу й синтезу.

Недорозвиненість зазначених процесів ускладнює засвоєння мовного матеріалу, тому вивчення їх особливостей у дітей з ФФНМ є важливим для вдосконалення корекційно-розвивальної роботи.

СТАРШИЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК, ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНИЙ НЕДОРОЗВИТОК МОВЛЕННЯ (ФФНМ), СТЕРТА ДИЗАРТРИЯ, СИМУЛЬТАННИЙ АНАЛІЗ ТА СИНТЕЗ, СУКЦЕСИВНИЙ АНАЛІЗ ТА СИНТЕЗ, ПІЗНАВАЛЬНІ ПРОЦЕСИ, МОНОЛОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ, ПСИХОДІАГНОСТИКА, КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНА РОБОТА, ФОНЕМАТИЧНИЙ СЛУХ.

ВСТУП

З кожним роком зростає чисельність дітей з порушеннями мовлення. Причинами даної ситуації є недостатня увага з боку оточення дитини, збільшення захворювань дітей, погана екологія та заміна живого спілкування дитини на штучне (комп'ютери, гаджети). Порушення звуковимови впливають на фонематичні процеси, а це є однією з головних складових успішного навчання грамоти у закладах дошкільної освіти і надалі у школі. Проблема фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення в умовах загальноосвітньої групи ЗДО є однією з найбільш актуальних. Відсутність повноцінного сприйняття фонем формує неправильну звуковимову. Крім цього, порушення фонематичного слуху та сприйняття не дає можливості оволодіти повною мірою словниковим запасом та граматичною будовою рідної мови, а, отже, гальмує розвиток зв'язного мовлення загалом.

Важлива роль у психомовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку належить суцесивним та симультанні факторам. Суцесивні та симультанні процеси знаходяться в полі вивчення психологів вже тривалий час, оскільки безпосередньо відносяться до темпу та динаміки перебігу психічних процесів. Термін суцесивний позначає послідовне, поетапне перебіг будь-якого процесу. Симультаний, у свою чергу, представляє одночасність, синхронність та автоматизованість.

Феномен симультанного та суцесивного аналізу та синтезу у дітей дошкільного віку ставав об'єктом наукового пізнання низки вітчизняних та зарубіжних вчених, як-от: І. Брушневська, Н. Голуб, О. Курочкіна, Ю. Рібцун, В. Тарасун, С. Херншоу, Е. Бейкер, Н. Мунро та ін. Однак аналіз теоретико-методологічних джерел з досліджуваної проблеми виявив відсутність фундаментальних праць, які б розкривали особливості протіканні операцій симультанного та суцесивного аналізу та синтезу у старших дошкільників з ФФНМ та пропонували рекомендації логопедам щодо розвитку цих процесів у

дітей означеної категорії. Усе це обумовлює актуальність теми бакалаврського дослідження «Розвиток симультанного та сукцесивного аналізу та синтезу у дітей дошкільного старшого віку з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально дослідити особливості процесу розвитку операцій симультанного та сукцесивного аналізу та синтезу у старших дошкільників з ФФНМ; обґрунтувати рекомендації логопедам щодо роботи з дітьми старшого дошкільного віку з ФФНМ щодо розвитку в них цих операцій.

Об'єктом дослідження виступають операції симультанного та сукцесивного аналізу та синтезу у старших дошкільників з ФФНМ.

Предмет дослідження – особливості розвитку симультанного та сукцесивного аналізу та синтезу у дітей дошкільного старшого віку з ФФНМ.

Методи дослідження: Для досягнення поставленої в роботі мети та вирішення окреслених завдань було використано комплекс методів:

- теоретичні: теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури, аналіз, синтез;
- емпіричні: спостереження, бесіда, інтерв'ю, психодіагностичні методики;
- математико-статистичні методи: процедура кількісної та якісної обробки отриманих даних, зокрема для оцінки статистичної значущості результатів використано критерій Фішера.

Організація дослідження. Наше дослідження включало такі етапи: 1) підготовчий етап (аналіз літератури та підбір методик для вивчення стану сформованості операцій сукцесивного аналізу та синтезу у дітей старшого дошкільного віку з ФФНМ, визначалася база дослідження); 2) основний етап (дослідження рівнів розвитку симультанного та сукцесивного аналізу та синтезу у дітей дошкільного віку з ФФНМ); 3) заключний етап (обробка та інтерпретація отриманих даних, статистична обробка даних; складання рекомендацій логопедам щодо роботи з дітьми старшого дошкільного віку з фонетико-

фонематичним недорозвитком мовлення щодо розвитку в них операцій симультанного та сукцесивного аналізу та синтезу, формулювання висновків і узагальнень; оформлення роботи).

Експериментальна база дослідження. Експериментальною базою дослідження було обрано Дошкільний навчальний заклад компенсуючого типу № 139 для дітей з порушеннями мовлення, м. Київ.

Практичне значення дослідження полягає в ґрунтовному вивченні симультанного та сукцесивного аналізу та синтезу у дітей дошкільного старшого віку з ФФНМ з метою оновлення та поглиблення змісту відповідної проблеми. Фактологічний матеріал, положення і висновки роботи можуть бути використані для створення спецкурсів і семінарів з проблеми розвитку операцій симультанного та сукцесивного аналізу та синтезу у старших дошкільників з ФФНМ, а також сформовані у роботі рекомендації щодо розвитку цих процесів будуть корисними логопедам, які працюють з дітьми цієї категорії. Робота може використовуватися студентами для дослідження означеної проблеми.

Структура та обсяг бакалаврської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (40 найменувань) та додатків. Загальний обсяг роботи – 54 сторінки, основний обсяг – 61 сторінки. Робота містить 2 таблиць, 3 рисунки, 3 додатки (на 3 сторінках).

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження теоретично обґрунтовано та експериментально досліджено особливості процесу розвитку операцій симультанного та сукцесивного аналізу та синтезу у старших дошкільників з ФФНМ, а також розроблено рекомендації логопедам щодо роботи з дітьми старшого дошкільного віку з ФФНМ щодо розвитку в них цих операцій.

Встановлено, що сукцесивний аналіз – це розумова операція, яка передбачає поступове виокремлення окремих елементів із сукупності характерних ознак. Натомість сукцесивний синтез – це когнітивна здатність встановлювати функціональні, причинно-наслідкові та інші зв'язки між суміжними елементами, об'єднуючи їх відповідно до певних фонетичних (звуковий або буквений склад слова), лексичних (лексична системність), морфологічних (словотворчі процеси), граматичних (словозміна), синтаксичних (побудова висловлювань) та загальномовних (читання, письмо) закономірностей.

Виявлено, що симультанні аналіз та синтез, тобто аналіз та синтез, що мають певний цілісний (одночасний) характер, є вищою психічною функцією, яка включається до різних форм пізнавальної діяльності особистості. Симультанний аналіз та синтез є результатом перетворень первинних, розгорнутих (сукцесивних) форм дії, являючи собою генетично вторинне порівняно з сукцесивними формами утворення. Симультанні аналіз та синтез здійснюються у нерозривній взаємодії з сукцесивним аналізом та синтезом.

Обґрунтовано, що сукцесивні та симультанні фактори є важливою складовою гармонійного розвитку психомовленнєвої діяльності у дітей. Недостатність симультанних процесів спричиняє труднощі у цілісному сприйнятті фраз і текстів, що веде до фрагментарності інтелектуальної та мовленнєвої обробки інформації, а також до порушень структури слова, речення і тексту, як в усному, так і письмовому мовленні.

У ході дослідження визначено, що фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення у дітей – це несформованість вимовного механізму мови, обумовленого порушенням процесу сприйняття та відтворення фонем при різних порушеннях мовлення. Визначити стан звуковимовлення при такому недорозвитку мовлення можна при спотворенні вимови звуків, їх відсутності чи заміні, а також нестійкому вживанні. ФФНМ характеризується наявністю розгорнутого фразового мовлення з елементами лексико-граматичного і фонетико-фонематичного недорозвинення.

З метою узагальнення та підтвердження теоретичних аспектів обраної теми, було проведено емпіричне дослідження. Експериментальна робота з визначення стану сформованості операцій сукцесивного аналізу та синтезу у дітей старшого дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення проводилася на базі Дошкільного навчального закладу компенсуючого типу № 139 для дітей з порушеннями мовлення, м. Київ. В експерименті взяло участь 10 дітей старшої групи із ФФНМ. Для визначення особливостей операцій симультанного та сукцесивного аналізу та синтезу у дітей старшого дошкільного віку із ФФНМ нами були використані такі методики: тест «Послідовні картинки», тест «Кулак – ребро – долоня», методика Є. Ф. Соботович.

Аналізуючи отримані дані можемо констатувати, що серед дітей старшого дошкільного віку із ФФНМ переважає низький рівень сформованості операцій симультанного та сукцесивного аналізу та синтезу (40,0%), середній рівень продемонструвало 36,7 % дітей із ФФНМ. Високий рівень даного показника діагностовано у 23,3 % старших дошкільників із ФФНМ.

Проведене експериментальне дослідження засвідчило, що у дітей старшого дошкільного віку із фонетико-фонематичним недорозвитком мовленням спостерігається недостатній розвиток сукцесивних і симультанних процесів, від яких великою мірою залежить рівень сформованості і функціонування зорово-моторної координації, зорової уваги та сприймання; розвиток просторового орієнтування, візуально-просторових уявлень; графічні уміння; дрібна моторика тощо, що є основою формування у дошкільників графомоторних базових

навичок писемного мовлення. Тому дитині старшого дошкільного віку із ФФНМ необхідна фахова допомога в оволодінні операціями симультанного та сукцесивного аналізу та синтезу шляхом спеціально організованої логопедичної роботи.

